

Michael Merry over kenmerken van goede zwarte scholen

Segregatie is soms beter

'We mogen er niet klakkeloos van uitgaan dat integratie onderwijsgelijkheid bevordert', vindt Michael Merry. Sterker nog, segregatie in het onderwijs kan in een aantal opzichten juist goed werken. 'De hindoescholen in Nederland zijn daarvan een lichtend voorbeeld.'

Hoofddoekjes moeten worden verboden in het onderwijs en alle islamitische scholen moeten sluiten, aldus Geert Wilders. Komen dit soort draconische maatregelen de integratie van minderheden ten goede? Nee, zegt Michael Merry, hoogleraar filosofie van opvoeding en onderwijs aan de Universiteit van Amsterdam. 'Ik vind dat culturele en religieuze verschillen geen beletsel hoeven te vormen voor het succesvol integreren van een minderheid.' Sterker nog, Merry denkt dat segregatie in het onderwijs in een aantal opzichten juist goed kan werken. 'De hindoescholen in Nederland zijn een lichtend voorbeeld. Op deze scholen zitten veel allochtone kinderen met een zwakkere sociaal-economische achtergrond, maar ze doen het in vergelijking met andere zwarte scholen heel goed.' Een van die scholen, de Shri Vishnuschool in Den Haag werd afgelopen november geportretteerd in *Didaktief*. Samen met Geert Driessen deed Merry onderzoek naar het succes van deze scholen.

Hoe komt het dat deze scholen goed presteren?

'Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Een hele belangrijke is dat de kinderen thuis vaak Nederlands praten. De meeste leerlingen zijn Surinaams; Nederlands is veelal hun moedertaal. Daarnaast is de oriëntatie van deze groep op Nederland groot. Surinamers kwamen vooral in de jaren zeventig naar Nederland om zich hier definitief te vestigen na de onafhankelijkheid van Suriname. Marokkanen en Turken kwamen voor een tijdelijk verblijf hier, vanwege

leraren zijn zeer verbonden met de missie van de school en bieden stimulerende en creatieve leeromgevingen. Leraren blijven er lange tijd en bouwen relaties op met de kinderen en met de ouders.

'Het lijkt tegen de heersende opvattingen in te gaan: hoe kun je integreren als je je afzondert? Maar door kinderen eerst apart te zetten vergroot je hun gemeenschapsgevoel, hun gevoel bij elkaar te horen en dat versterkt hun eigen identiteit. Zo worden ze zelfverzekerde jonge mensen, die zich goed voelen over wie ze zijn en welke plaats ze innemen in de samenleving als geheel. Je maakt ze als het ware klaar om succesvol te integreren. Maar integratie heeft hier dan wel een brede betekenis. Integratie betekent niet: we worden allemaal hetzelfde. Het is dus geen assimilatie.'

Hoe kun je de succesfactoren van de hindoescholen vertalen naar islamitische scholen, of andere zwarte scholen?

'That's a million dollar question. Islamitische scholen werden eigenlijk met hetzelfde doel opgericht: zet deze kinderen in een vertrouwde omgeving, waar ouders bij betrokken zijn, schep verwachtingen en maak hen trots op hun afkomst. Dat versterkt hun zelfvertrouwen. Een aantal islamitische scholen doet het beter dan andere, algemene zwarte scholen, maar het zijn uitzonderingen.

'Ik denk dat het heel moeilijk is om succesverhalen van de ene school (of het ene schooltype) naar de andere te kopiëren. Om dat te doen moeten er wel heel veel

Apart zetten helpt om later goed te integreren

werk, en dachten daarna weer terug te keren naar hun eigen land. Zij werden door de Nederlandse overheid lange tijd gestimuleerd om hun eigen taal en cultuur te behouden. Dat heeft in veel gevallen geresulteerd in een taalachterstand waar de derde generatie nog last van heeft.

'Op hindoescholen (er zijn er zes in Nederland) worden hoge verwachtingen gekoesterd van de kinderen; ouders willen dat hun kinderen snel vooruitgaan en in de hogere regionen van het onderwijs terechtkomen. Bovendien is er een sterke sociale cohesie tussen leraren en leerlingen. Zij zijn meestal afkomstig uit dezelfde groep en kennen elkaars cultuur dus goed. De meeste leraren, zo'n negentig procent, zijn Surinaams. Die sociaal-culturele ondersteuning, gecombineerd met strikte discipline en hoge verwachtingen van ouders en leerkrachten, zorgt voor goede resultaten. Op deze scholen is vaak een sterke schoolleiding. De

variabelen tegelijk kloppen. De condities op islamitische scholen zijn totaal verschillend van die op hindoescholen. Taal is een belangrijke factor: thuis wordt vaak geen Nederlands gesproken of worden twee talen gesproken waarbij Nederlands niet de moedertaal is. Bovendien hebben leraren en kinderen meestal niet dezelfde achtergrond. Veel leraren zijn niet-moslim; op sommige scholen geldt dat zelfs voor zestig, zeventig procent van het team. De kinderen hebben vaak niet eens dezelfde achtergrond of cultuur. Ze zijn veelal Turks of Marokkaans, maar dat maakt een groot verschil, er is geen etnische homogeniteit. Dat laatste geldt evenzeer voor andere zwarte scholen. Bovendien zijn het vaak derde generatie migrantenkinderen die ook geen affiniteit meer hebben met de Marokkaanse of Turkse herkomst van hun (groot)ouders. Maar ze zien ook dat ze niet bij de main- >>

JOOST GROEL

» stream, de dominante witte samenleving horen. Het is niet moeilijk om te zien dat deze kinderen gevangen zitten tussen twee werelden.'

Dat klinkt vrij hopeloos?

'Maar dat betekent niet dat je de hoop moet opgeven. Islamitische scholen hebben nu vaak te weinig positieve rolmodellen, of te weinig participerende ouders. In met name Marokkaanse gezinnen zijn ouders redelijk passief naar de school toe, in tegenstelling tot de Surinaamse hindoe-ouders in ons onderzoek – maar die dingen kunnen veranderen. Soms hebben islamitische scholen meer disciplinepro-

Dat vergt grote inspanning en kost veel tijd. Hetzelfde geldt voor goede schoolleiders die na een paar jaar weer verdwijnen.'

Hoe los je dat probleem op?

'Je kunt leraren en schoolleiders op deze scholen bijvoorbeeld meer betalen. Soms werkt dat. (Dat plan is ook al eens geopperd met de bonus voor leraren op binnenstadsscholen, red.) Maar we weten ook uit onderzoek dat leraren liever voor minder geld werken op een school met niet zo veel problemen. Een voorbeeld uit de VS, waar katholieke scholen privaat zijn. Ze krijgen geen geld van de staat, dus

Mengen heeft slechts een tijdelijk effect

blemen – dat kan ook veranderen. In Groot-Brittannië, de VS en Canada bijvoorbeeld doen veel islamitische scholen het erg goed. Belangrijk is dat aan zwakke punten wordt gewerkt.'

Wat moet er concreet gebeuren?

'Besteed veel aandacht aan taal, heb hoge verwachtingen, daag leerlingen uit en vergroot het zelfvertrouwen van de leerlingen door op hun kunnen te vertrouwen. Zorg voor goede, gemotiveerde en betrokken leerkrachten en een sterke schoolleiding. Dat zijn overigens zaken die voor elke school belangrijk zijn.'

'Maar er is een terugkerend probleem dat niet alleen op islamitische scholen speelt, maar op alle (zwarte) scholen met veel achterstandsl leerlingen: het grote verloop van de leraren. Veel leraren op die scholen stoppen er na een jaar of drie vier weer mee. Net op het moment dat ze het lesgeven onder de knie krijgen, effectief zijn en een relatie beginnen op te bouwen met de leerlingen en hun ouders.

leraren krijgen veel minder betaald dan in publieke scholen. Maar toch zeggen veel docenten dat ze liever werken op katholieke scholen. Er zijn minder problemen, ze weten wat ze van de ouders kunnen verwachten, de klassen zijn kleiner. En als leerlingen niet voldoen, kunnen ze hen wegsturen.

'Je kunt bijna niet voorkomen dat leraren dit soort keuzes maken, je kunt hen niet verplichten op een bepaalde school te werken. En er is een enorm lerarentekort, dus dat is een groot probleem. Nederland heeft veel geld uitgegeven aan zwarte of islamitische scholen. Maar als leraren niet voor deze scholen behouden kunnen worden en sterk leiderschap moeilijk te vinden is, ziet het er niet goed uit.'

Kun je scholen dan toch niet beter proberen te mengen?

'Het is niet verkeerd om te proberen scholen te mengen. Maar wat is de motivatie? Wie helpt het echt en waarom? Veel gemeenten in Nederland proberen dat wel te doen. Zoals Nijmegen, waar ouders geen school mogen kiezen

aan de andere kant van de stad, maar in hun buurt moeten blijven. Die nieuwe regels hebben slechts een tijdelijk effect. Niets weerhoudt ouders ervan te verhuizen. Bovendien valt er vaak weinig te mengen: in de grote steden is al meer dan de helft van de kinderen allochtoon, in veel wijken meer dan negentig procent.

'Elke ouder wil een optimale leeromgeving voor zijn kind. Het is een natuurlijk instinct om je kinderen te helpen. Je wilt geen klassen met veertig kinderen, maar met twintig, je wilt geen leraar met één jaar ervaring, maar met twintig jaar en je wilt een rijk lesaanbod. Als ouders bekend zijn

met deze mogelijkheden, zullen ze hiervoor kiezen.

'En dan blijken allochtone ouders in het nadeel. Want er is maar beperkt plaats. Degenen die uitgesloten worden, zijn de ouders die weinig toegang tot informatie hebben en degenen die verbaal niet sterk genoeg zijn om een plek voor hun kind op te eisen. Je moet weten welke scholen er nog meer zijn behalve die zwarte bij jou in de buurt en dat je je kind al inschrijft als het net geboren is. Dus als er schaarste is van een waardevol goed, zoals onderwijs, is er altijd een spanningsveld tussen keuzevrijheid en gelijkheid.

'Een Nederlandse krant kopte een paar jaar geleden: je kind op zwarte school zetten, is iets wat alleen superidealistische ouders doen die het goed menen met de integratie. Maar de vraag is of het wel het juiste is voor dat kind. Helpt het eigenlijk wel het grote ideaal vooruit? Maakt het een verschil? En welk verschil maakt het dan? Vaart je kind er wel bij?

'Je wilt je witte kind niet opofferen door hem naar een geheel zwarte school te sturen. Het kind voelt zich anders, hij of zij wordt gepest, voelt zich alleen. Zo voelen veel minderheden zich ook op een witte school. Het helpt de integratie ook niet altijd vooruit.

'Als we ons echt willen inzetten voor onderwijsgelijkheid mogen we er niet klakkeloos vanuit gaan dat integratie dat bewerkstelligt. Het zou weleens het tegenovergestelde effect kunnen hebben. Het is bewezen dat zwarte kinderen in de VS minder goed presteerden toen ze gedwongen werden te integreren, nadat de wet op rassenscheiding halverwege de jaren zestig was opgeheven. Sommige achterstandsleerlingen zullen profiteren van een gemengde leeromgeving. Maar anderen niet. Het hangt van de school af, maar ook van het kind zelf. We moeten ervoor oppassen te generaliseren.

'Ik ben in veel gemengde scholen geweest. In de VS op een grote highschool, waar mensen rondliepen met allerlei verschillende kleuren en achtergronden. Maar de klassen waren niet gemengd. De hogere niveauklassen waren wit en Aziatisch, de midden- en lagere niveauklassen waren latino en zwart. De school was dan wel gemengd, maar de segregatie op klasniveau bleef bestaan. Achterstanden werden zo niet weggewerkt. Hetzelfde gebeurt in het Nederlandse voortgezet onderwijs, dat selecteert in onderwijssoorten als het vmbo en het havo en het vwo. Minderheden zijn vooral te vinden in het vmbo.

'Écht geïntegreerde scholen blijven een ideaal dat moet worden nagestreefd. Ik twijfel er niet over dat gemengde scholen fantastische plaatsen zijn om te leren, maar dan moeten kinderen van verschillende achtergronden écht dezelfde kansen hebben. En helaas is dat vaak niet het geval. 'In mijn optiek is het daarom effectiever je tijd en energie te steken in het verbeteren van de kwaliteit van bestaande zwarte scholen, in plaats van je te focussen op desegregatie, of het vinden van de magische balans.'

<<

Kenmerken en prestaties hindoescholen

In 1988 werd de eerste hindoeschool in Nederland gesticht (net als de eerste islamitische school overigens). Op dit moment zijn er zes, met in totaal ruim 1600 leerlingen van voornamelijk Hindoestaans-Surinaamse herkomst.

Er zijn verschillende motieven om een hindoeschool te stichten. Een belangrijke reden voor ouders is de angst dat de kinderen op reguliere scholen niet goed genoeg zouden presteren. Daarnaast willen ze dat hun kinderen kennismaken met hun religieus-culturele achtergronden. En de ouders hopen dat de scholen een positieve rol spelen in het integratieproces van hindoejongeren.

Hindoes geloven dat ze een opdracht hebben, zowel naar zichzelf toe als naar de gemeenschap waarvan ze deel uitmaken. Beide hebben invloed op hun onderwijs- en spirituele visie. Het kind maakt deel uit van de schoolklas en leert functioneren als lid van die gemeenschap. Om die reden is klassikaal onderwijs een belangrijk kenmerk van hindoescholen. Maar hindoescholen stimuleren ook de individuele ontwikkeling van elk kind door aandacht te besteden aan diens behoeftes. De school wil kinderen zo voorbereiden op deelname aan de samenleving. Hoewel hindoescholen een holistische benadering kennen, zijn ze vooral gericht op de vakinhoud en ligt de nadruk op cognitieve prestaties.

De inspectierapporten van de hindoescholen zijn over het algemeen goed te noemen. Op de meeste kwaliteitsindicatoren scoren ze 'voldoende' of 'in hoge mate'. Wat betreft de leeropbrengsten zitten deze scholen op z'n minst op eenzelfde niveau, maar vaak op een hoger niveau dan andere scholen met veel achterstandsleerlingen.

Geert Driessen & Michael S. Merry. Hindoescholen in Nederland, een alternatieve route naar integratie? Migrantenstudies, 2010.

Michael Merry spreekt op 23 april op de NGVO-studiedag 'De invulling van het onderwijs aan islamitische kinderen in Nederland en Vlaanderen' op de VU in Amstelveen.